

Jovan Popovics

(1905—1952)

Február 14-én Belgrádban elhunyt Jovan Popovics, az újabb szerb írónemzedék legkimagaslóbb alakja.

Életrajzírói a forradalom költőjének nevezik: egész írói és emberi munkássága valóban hű kifejezője volt korszakunknak. És annak a generációnak, amely hívta, idézte, várta a szocialista forradalmat. S tudta, hogy el fog jönni. Kezdve a munkásosztállyal s a Párttal való kapcsolataitól a háború előtti időszakban — a szociális erjedés korszakától — Jovan Popovics hűséges harcosa volt a forradalmi eszmének. S amikor fellángolt a háborús tűz, amikor a faszizmus hordái elárasztották ezt a földet is, a legelső között volt, akik a forradalom nevében zászlót ragadtak. S a forradalom költője a forradalom fegyveres harcosa lett.

Benne nem volt semmilyen dualizmus, nem volt határvonal költő és ember között: fegyvert fogott az Eszméért, amelyért kora ifjúságától lelkesedett — fegyvert fogott a szabadságért, a szocialista haladásért s így az új Jugoszláviáért. S a diadalmasan megvívott szabadságharc után, a népi forradalom beteljesedésével Jovan Popovics — aki a harcok idején mint a tábor poétája a partizánok lelkéből és lelkével dalolt, hites vággyal — alkotói és írói zsenijét és egész alázatát arra használta, hogy a lelkekben felizzítsa a megvalósult forradalmi eszméket. Költészete és prózája ebben a periódusban is kivételes írói tehetséget revelt. Nagy kár, hogy a háborús és forradalmi hányatottság esztendeiben keletkezett és mindinkább elhatalmasodó betegsége az utóbbi években már ágyhoz szögezte. S kivonta mint alkotót és irányítót irodalmi életünkéből.

»Elizzott a forradalom tüzeben« — hangzott el a szó sírjánál és ez a mondat pontosan kifejezi egy nemzedék áldozatát. Azokét akiket az ellenséges puskagolyó megkímélt és akik mégis életüket adták a diadalmas szocializmusért.

A bánáti televényföldek végtelen rónáiról útrakelt diákgyerek éles szeme hamar megkülönböztette az igazságot a talmi csillogástól. S a friss, költői lélek hamar felfigyelt a tömegek mély, szociális nyomorára. A feudális maradékként reánknehezédő mult és az első világháború eseményei ott pislákolnak benne, mint gyermekkorának öröksége. És első novelláskötete: REDA MORA DA BUDE (Rendnek kell lenni), ennek a multnak arcucsapása. Így vonult be az irodalomba. Új hangja, éles logikája, fölnye, képeinek zuhatagos áradata mind azt mutatták, hogy itt farkasfogú fiatal tépi és marcangolja mindazt, ami szemétrevaló. Persze, hogy ez a lélek gyűlölte a magyar szent korona nevében manzsettájukat rázogató, díszmentés és podagrás előkelőségeket — akiknek

örök jelszava volt: rendnek kell lenni! Az ő rendjüknek, amelynek mélységes takarója alatt zavartalanul folytathatta a kizsákmányolást a korszak minden rendű és rangú elnyomója. Ezeket gyűlölte, de ugyanakkor szíve melegével takargatta a nyomorgó, nincstelen magyar béreseket, életükről megrázó képet adott. S rajongással fogadta lelkébe a forradalmár Petőfi Sándort. S szolgálta hites művészettel a népek igazi testvériségét ezen a tájon, az ittélők testvéri közeledését. Jovan Popovicsnak ez az útja egyenesvonalú és töretlen. Ennek elemeit verseiben éppen úgy megtaláljuk, mint prózai írásaiban, első kötetében éppen úgy, mint az utolsóban.

A forradalom és a dolgozók poétája volt, kettőjük ügyét összeforrasztotta. Amikor a kizsákmányolás ellen küzdött a munkás, akkor is, amikor a fasiszta betolakodó ellen harcolt, akkor is. És amikor a beteljesedett népi forradalom nyomán építeni kellett, akkor is a munkásokhoz énekelt; halálos ágyáról is nekik ázent.

Nem vagyunk hivatottak, hogy a szerb irodalom újabb évtizedeinek egyik legnagyobb alkotójáról irodalmi értékelést adjunk. Arra sem, hogy végigkísérve életútját, részleteiben is kimutassuk, igazoljuk azokat a lelki rúgókat, amelyek művészetét irányították. Csak temetünk, mélységes gyásszal a szívünkben; temetünk valakit, aki élni fog örökké úgyis, mibennünk is. Mert a miénk is volt, azon az általános kapcsolaton túl, hogy aki itt haladást és kultúrát, haladó kultúrát teremt: a miénk is. Jovan Popovics ezen túlmenően is a miénk, hiszen valamikor a HÍD aktív dolgozótáborához számított és másfél évtized alatt sok-sok írását közöltük fordításban. Sok magyar kulturmunkához fűzték kapcsolatok, mindig figyelte törekvéseinket; olyan testvér volt, aki soha sem eresztette el kezünket, akármerre sodorta az élete.

Petőfi izzó kezén keresztül Jovan Popovics testvéri keze mindig tartogatott számunkra egy kézszorítást.

Majtényi Mihály